

Onafhankelijk parlement

Andreas Kinneging: 'Een Kamerlid zou nimmer deel mogen uitmaken van de regering ... nu frustreren politieke partijen het dualisme'.

Andreas Antonius Maria Kinneging is een hoogleraar rechtsfilosofie aan de Universiteit Leiden en een prominent pleitbezorger van het conservatisme.

Analyse

Tot de kern van de rechtsstaat behoort de scheiding en het evenwicht tussen de wetgevende macht, de uitvoerende macht en de rechterlijke macht. In Nederland anno nu is beslist geen sprake van een scheiding en evenwicht tussen regering en parlement. Regering en (de meerderheid in) het parlement zijn sterk met elkaar verweven, waarbij het vooral de regering is, die aan de touwtjes trekt. Met andere woorden: het parlement dient voldoende afstand te houden van de regering om zijn onafhankelijkheid ten opzichte van laatstgenoemde te behouden. Anders komt er immers van de controle niets terecht. De onmiddellijke oorzaken hiervan zijn bekend: een gedetailleerd regeerakkoord, waaraan de Kamerleden van de regeringsfracties zich moeten binden, de daarmee verbonden strikte fractiediscipline. Nu is wel duidelijk dat het voor een regering op deze manier allemaal veel makkelijker is en daarin ligt dan ook de verleiding om het zo te doen, maar dat betekent niet dat het ook noodzakelijk is om het zo te doen. Zo staat gedurende vier jaar een flink deel van de bevolking, gerepresenteerd door dat deel van het parlement dat niet aan de regering 'meedoet', min of meer buiten spel. Dat is geen democratie, dat is tirannie van de meerderheid.

Wat is de oorzaak van deze zeer ongewenste situatie? Het gedetailleerde regeerakkoord, de fractiediscipline, het torentjesoverleg en, meer in het algemeen, alles wat bijdraagt tot de osmose die bestaat tussen de regering en de (top van de) regeringsgezinde fracties in het parlement. Kortom: het gebrek aan dualisme ...

Alternatief

Hoe anders zou het gaan als de regering daadwerkelijk op afstand van het parlement zou staan, als er geen regeerakkoord was, of althans slechts een paar afspraken op hoofdlijnen, niet meer dan één velletje, als er niet vooraf en in beslotenheid afspraken werden gemaakt in kleine kring en als soepeler zou worden omgegaan met de fractiediscipline. Dat leidt tot de noodzaak voor de regering om werkelijk naar de oppositie te luisteren en haar steun te zoeken, maar geeft de regering ook de vrijheid om, zo nodig, tegen de regeringsfracties in te gaan. Dan kan de regering er niet a priori van uitgaan dat de fracties van de partijen die in de regering vertegenwoordigd zijn het regeringsstandpunt zullen steunen. Het zwaartepunt van de besluitvorming verschuift zo vanzelf naar de plaats waar het hoort te liggen: naar het openbare parlementaire debat, waar voor het oog van het publiek daadwerkelijk gestalte kan worden gegeven aan de controle op het regeringsbeleid.

We stuiten hier op een factor die, hoewel we hem niet tegenkomen in de Grondwet, van cruciale betekenis is voor de werking van ons constitutioneel bestel: politieke partijen. Zij zijn het die het dualisme tussen regering en parlement steeds weer in de kiem smoren, hoezeer men die twee ook onafhankelijk van elkaar maakt.

Stel je eens voor dat de regel zou worden ingevoerd dat een ieder die lid is of is geweest van het parlement geen deel uit kan maken van de regering. Omdat vrijwel alle parlementariërs - althans die in de Tweede Kamer - de ambitie hebben ooit minister te worden en allen er rekening mee moeten houden op enig moment met degenen die nu het andere kamp uitmaken regeringsverantwoordelijkheid te zullen delen en dus één 'ploeg' uit te maken, heeft iedereen er belang bij elkaar niet al te hard aan te pakken en vooral aardig voor elkaar te blijven. De openbaarheid van het plenaire debat, waarin partijen tegenover elkaar staan en uit angst voor gezichtsverlies niet toegeeflijk kunnen zijn, is uit dit oogpunt dan ook geen geschikt podium om 'met elkaar zaken te doen'. Dat kan veel beter in de beslotenheid van de 'achterkamer'. Er is niet veel fantasie voor nodig om te begrijpen dat het een en ander de controletaak van het parlement bepaald niet ten goede komt. Door nu te bepalen dat een ieder die lid is of is geweest van het parlement geen deel uit kan maken van de regering, snijdt men al deze overwegingen de pas af. Een Kamerlid zal dan nimmer deel uitmaken van de regering en kan dus vrijuit spreken, zo zou men denken ...

De kern van het probleem ligt dus in de politieke partijen. Zij frustreren het dualisme. En dat terwijl maar twee procent van het Nederlandse electoraat lid is van een politieke partij en slechts tien procent van die twee procent actief lid.

Bron: Andreas Kinneging, *Geografie van goed en kwaad* (Utrecht, 2005)

Gespreksvragen bij 'Onafhankelijk parlement'

Kinneging wil een parlement dat meer onafhankelijk tegenover de regering staat. Door persoonlijke belangenverstrengeling frustreren juist de politieke partijen een onafhankelijke positiekeuze van hun parlementariërs ('Als ik nu mijn eigen bewindspersoon afval, kan dat mijn verdere politiek loopbaan alleen maar schaden', en 'Als ik mijn politieke opponent nu te hard aanspreek, kan dat toekomstige samenwerking in een kabinet wel eens onmogelijk maken').

- Biedt Kinnegings remedie om parlementariërs niet toe te staan om ooit minister/staatssecretaris te worden wel de oplossing voor het gebrek aan (opstandig) dualisme?
- Het parlement is bij uitstek de plaats om opstandig te worden tegen foutief regeringsbeleid. Hebben kerken – in het bijzonder de doopsgezinde broederschap – hierin ook een opdracht?